

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 273/97

בפני:

כבוד הנשיא א. ברק
כבוד השופט י. קדמי
כבוד השופטת ד. דורנר

העותרות:

1. האגודה לשמירת זכויות הפרט - למען הומוסקסואלים, לסביות וביסקסואלים בישראל
2. קל"ף -קהילה לסבית פמיניסטית
3. האגודה לזכויות האזרח בישראל

נגד

המשיבים:

1. שר החינוך והתרבות והספורט
2. הטלוויזיה החינוכית הישראלית
3. הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו

תאריך הישיבה:

י"ט בסיון, תשנ"ז 24.6.97

בשם העותרות:

עו"ד י. דן
עו"ד ע. רדר
עו"ד ד. ספיבק

בשם המשיבים מס' 1-2: עו"ד י. שפר

בשם המשיבה מס' 3: עו"ד אילן רותם

פסק דין

השופט י. קדמי:

1. פתח דבר

זוהי עתירה המכוננת נגד הוראתו של שר החינוך, המשיב מס' 1, לטלוויזיה החינוכית, המשיבה מס' 2, להימנע משידורה של תכנית אחת מסדרת תכניות בשם "קלפים פתוחים", שהוקדשה ל"זהות מינית" ועסקה בהומוסקסואליות ולסביות (להלן: "התכנית").

תכניות הסידרה משודרות אחת לשבוע והן מוקדשות לדיון בנושאים שונים המעסיקים בני נוער, ובין היתר בתופעות חברתיות שנויות במחלוקת, כגון: חזרה בתשובה, סמים, אלכוהוליזם, מין, כתות דתיות וכיוצ"ב. התכניות מוקלטות בהשתתפות קהל צופים של בני נוער, מיועדות לבני נוער ומשודרות בשעות צפייה המתאימות לבני נוער.

במסגרת התכנית האמורה - שאושרה על ידי הצוות המקצועי של המשיבה מס' 2 - מראיין מגיש התכנית ארבעה צעירים: שני צעירים הומוסקסואליים, צעיר דו מיני וצעירה לסבית; כאשר מן הקהל משתתפת אם לצעיר הומוסקסואלי. בתום הראיון מתקיים דו-שיח בין הצופים - צעירים גם הם - לבין המראיינים.

עיון בקלטת התכנית הראה, כי הופעתם של ארבעת המרואינים היתה נעימה, דבריהם שטפו והתאפיינו בכנות מלבבת ועמדותיהם הוצגו בצורה ברורה ובהירה. ניכר היה בארבעה, שהם מבקשים את הבנתם ואהדתם של הצופים; כאשר התמונה הכוללת שהצטיירה מן המפגש עמם היתה שהומוסקסואלים ולסביות, הינם ככל בני הנוער, שהטבע נטע בהם תכונות שאינן מוציאות אותם אל "מחוץ למחנה".

סמוך לקראת שידור התכנית התברר למשיב מס' 1, כי קמה התנגדות מטעם אנשי ציבור לשידורה, תוך שימת דגש על אופייה המעורר להתנסות מצד אחד ועל אי התאמתה ל"אכסניה" מצד שני. לנוכח התפתחות זו, הורה המשיב מס' 1 על קיום בדיקה יסודית של התאמת התכנית לשידור; ובמקביל עיכב את שידורה עד לקבלת תוצאותיה של הבדיקה.

העותרים לא המתינו להשלמת הבדיקה ופנו בעתירה הנוכחית; כשהטענה המרכזית שבפיהם היא: כי עיכוב השידור פוגע בחופש הביטוי ובזכויותיהם של ההומוסקסואלים והלסביות.

בינתיים הושלמה הבדיקה, ובחוות הדעת שהוגשו למשיב מס' 1, נשלל שידור התכנית כמות שהיא; שכן המסרים שמשגרת התוכנית לבני הנוער הצופים בתכניות חינוכיות אינם מאוזנים. המשיב מס' 1 אימץ את ההמלצה; כאשר לשיטתו פסילתה של התכנית מוגבלת לשידור בטלוויזיה החינוכית בלבד.

2. המחלוקת העניינית

א. עיקרה של המחלוקת בין העותרים - המבקשים להורות על שידור התכנית כמות שהיא - לבין המשיבים, הסבורים שאין לעשות כן ללא "תוספת מאזנת" כאמור, סובבת בסופו של דבר, סביב שני צירים: האחד - מציג את השאלה, אם התכנית, כמות שהיא, מציגה את תופעת ההומוסקסואליות והלסביות באורח חד צדדי, המעודד, אם לא למעלה מזה, להתנסות בחוויה אישית במישור זה; והשני - מציג את השאלה אם התכנית, כמות שהיא, מתאימה לשידור במסגרת סידרה חינוכית, המכוונת, בין היתר, לעיצוב האישיות של הדור המתבגר.

ב. העמדות שעליהן סומך המשיב מס' 1 תשובה שלילית לשתי השאלות האמורות, באות לכלל ביטוי בחוות הדעת שהוגשו על ידי פרופ' עוזר שילד, הגב' רוחמה קציר ומאוחר יותר על ידי מר מיכאל גל.

חוות דעת אלו, מדגישות את המגרעות שבהן לוקה התכנית כמות שהיא ובין היתר: את העדר ה"איזון" המקצועי, להצגה השטחית הקלילה והמלבבת על פניה, של ההוויה החד-מינית על ידי ארבעת המרואינים; את ההתעלמות מערכים חברתיים בעלי דין קדימה ביחס להוויה האמורה; ואת המסרים המעודדים התנסות, תוך הצגת ציפיות לחוויות נעימות שאינן כרוכות בסיכונים מכל סוג שהוא.

עם זאת, כאמור, אין המדובר בחוות הדעת האמורות בשלילה מוחלטת של שידור התכנית, אלא: בצורך ל"אזן" את התמונה המתחייבת ממנה בדבר אופייה, טיבה והשלכותיה של ההוויה החד-מינית על ידי תוספת מידע מקצועי, המאפשר בחינה מאוזנת של התופעה; כאשר האכסניה ההולמת את שידורה של התכנית היא המסגרת "הכללית" להבדיל מן המסגרת ה"חינוכית".

ג. מאידך גיסא, מפריכות העותרות את חששות המשיבים מן הנזק הלכאורי שעלול להגרם משידור התוכנית כמות שהיא; והן סומכות את עמדתן על חוות דעתם של פרופ' איריס לוין, פרופ' סלומון, ד"ר בן ארי והגב' לויטה. חוות דעת אלו מדגישות, בין היתר, את הנקודות הבאות: הקהילה המדעית קבעה כי הומוסקסואליות אינה מחלת נפש או הפרעה נפשית, כי אם נטייה זרה מינית, על כל המשתמע מכך מבחינה רגשית והתנהגותית; העובדה שהצגת החוויה החד-מינית על ידי ארבעת המרואינים אינה מלווה ב"רגשות אשם", אינה מעודדת "הפקרות מינית", והחשש להתנסות בעקבותיה היינו שולי ובלתי מזיק בסופו של דבר; הצגת הנושא על ידי המרואינים אינה מחייבת "איזון", שהרי אין המדובר בהצגת השקפות עולם לבחירה, אלא בפתיחת אשנב להכרתה של תופעה ולהבהרתה.

א. בעולם המתקדם לעבר שנות האלפיים, תופעת החד-מיניות - הומוסקסואליות ולסביות - כשלעצמה, שוב אינה מבטאת "סטייה" שיש להוקיעה, לגנותה ולהילחם בה; ועל אף אי ידיעת מקורה המדויק של התופעה - מגלים כלפיה הבנה וסובלנות.

ב. נכון הדבר - מבלי לנקוט עמדה בעניין זה - שיש הסוברים שתופעה זו אינה רצויה והיא אף מזיקה. ברם, אין בכך כדי להצדיק התעלמות ועצימת עיניים בפני קיומה של התופעה; ומכל מקום, קשה לראות בהדחת התופעה והפיכת הדיון בה ל"טאבו", אחד מן האמצעים האמורים.

הסתגרות והוקעה ללא היכרות והבנה, לא תבאנה, כך נראה לי, לתוצאות שהמבקשים לצמצם את ממדי התופעה - רוצים בהן; והתעלמות ואיסור גורף ללא הנמקה, לא יעמדו, בעולם של היום, כנגד הסקרנות, הפתיחות והרצון לדעת. הכרת התופעה אינה הופכת אותה כשלעצמה לרצויה ומקובלת; ובלעדיה לא ייתכן דיון של אמת במשמעותה והשלכותיה. הכרת התופעה דרושה דווקא לאלה המבקשים להצר את צעדיה.

ג. העידן בו אנו חיים, מטפח את זכויות הפרט ונושא את דגל ההבנה, הסבלנות והסובלנות כלפי מיעוטים וחרוגים; והנמנים על הקהילה החד-מינית - גם לשיטתם שלהם - משתייכים לאחרונים. ברם, כחריגים אחרים, גם הם מהווים חלק אינטגרלי מהמסגרת החברתית שלנו; וכל עוד לא ניתן להצביע על סיבה מיוחדת המצדיקה את הצרת צעדיהם וצמצום זכותם להציג את אורח חייהם וחוויותיהם בפני הציבור, אין לשלול זאת מהם.

4. טלוויזיה חינוכית

א. הציר האחר להתנגדות לשידור התכנית, הינו אופייה המיוחד של ה"אכסניה החינוכית", שבמסגרתה נערכה התכנית והיתה מיועדת לשידור.

כאמור, התכנית אושרה על ידי הגורמים המתאימים של המשיבה מס' 2. ההתנגדות לשידור התכנית ניעורה, רק לאחר הכנתה לשידור; וזאת, ככל הנראה, לנוכח הופעתם הנעימה של המרואיינים, אשר, מטבע הדברים, לא דיברו ב"גנתה" של התופעה ולא הציגו באור "שלילי". מצב דברים זה, בוודאי לא נעלם מעורכי התוכנית והאחראים לקיומה.

ב. אכן, הטלוויזיה החינוכית הינה מסגרת מיוחדת שונה מן הטלוויזיה הכללית ותכליתה "חינוך". ברם, כפי שמלמד אותנו מילון השפה העברית - וכפי שמתחייב מלוח השידורים של הטלוויזיה החינוכית - משמעותו של "חינוך" בהקשר זה הינה רחבה והולמת את התקופה; ובפועל הורחבה משמעותו של המושג בכך, שהוא כולל במסגרתו גם הקניית דעת, הרחבת אופקים והשכלה לשמה.

ג. התכנית, על פי נושאה והדרך שנקבעה להצגתו, באה לדעת הכל - בתחילת הדרך לפחות - בגדר "חינוך" במשמעותו האמורה; והעדר ה"איזון" הנטען עתה כנגדה על רקע הופעתם הנעימה של המרואיינים, אינו משנה את אופיה הבסיסי.

המרואיינים לא קראו לאחרים ללכת אחריהם, הם הציגו את ההוויה החד-מינית על רקע תחושותיהם האישיות, הם לא התיימרו להיות אנשי מקצוע והערכותיהם והתרשמויותיהם היו של מי שחווים את התופעה על בשרם ולא מעבר לכך. אכן, התכנית אינה "מאוזנת" במובן זה שהיא מצומצמת להצגת חוויותיהם של הנמנים עם ה"חריגים" ואינה כוללת עמדה "אחרת" מזו המתחייבת מדברי המרואיינים. ברם, אין בכך משום "חוסר איזון" ההופך את התכנית ל"אנטי חינוכית". על פניה נועדה התכנית להכרת התופעה באמצעות מפגש עם צעירים בעלי זהות חד-מינית; ובתור שכזו - הרי היא תכנית שלמה ולא חסר בה דבר. ה"איזון" החסר מדבר בבחינתה הערכית-חברתית של התופעה. לא זה היה נושא התכנית; ומכל מקום - אין מניעה להוסיף תוכנית כזאת.

ד. "חינוך" בהקשר הנדון כאן, אינו חינוך "מודרך" מטעם; אלא "חינוך" במשמעות הרחבה ברוח התקופה. ו"חינוך" במשמעות זו, סובל, לפחות, גם תכנית החסרה לדעת מקצוענים "איזון מקצועי".

התכנית נבנתה לבני נוער והיא נותרה תכנית לבני נוער. העובדה שקיימת בחברתנו עמדה המבקשת לצמצם את תופעת הזרות החד-מינית על ידי הוקעתה כאנטי-חברתית - או אנטי מוסרית - אינה שוללת את הצגתה, הכרתה ולמידתה בדרך שנבחרה על ידי עורכי התכנית.

כפי שכבר נאמר, הדחקה ועצימת עיניים אינן משרתות את מטרתם של בעלי הדעה האמורה; כאשר אין מניעה להציג עמדות אחרות בדבר אופייה החברתי של התופעה בתכנית נוספת.

5. סוף דבר

א. סיכומם של דברים, לא מצאתי הצדקה למניעת שידורה של התכנית; ואם מי מהמשיבים סבור שהתכנית "מקוטעת" ואינה מציגה תמונה שלימה של הסוגיה שנועדה להצגה במסגרתה, אין מניעה לכך שבנוסף לתכנית ישודר דיון "משלים" כאמור.

הצפייה בתכנית אינה גורמת נזק המצדיק את גניזתה; אלא אך מקימה בסיס לדיון ולעיון בסוגיה, על רקע המציאות שהוצגה במסגרתה.

ב. משהגעתי למסקנה כי אין הצדקה להימנעות משידור התכנית, אין טעם ואין מקום לברר את הטענות האחרות שהוצגו מטעם העותרות כנגד הסמכות למנוע את השידור.

ג. לאור כל האמור לעיל, הנני מציע לחברי להפוך את הצו על תנאי להחלטי, ולהורות למשיבים להסיר את התנגדותם לשידור התכנית; הוספת תכנית "משלימה" כאמור, נתונה לשיקול דעתם של הגורמים המופקדים על התכניות המשודרות במסגרת הסידרה.

הנשיא א. ברק:

אני מסכים.

השופט ד. דורנר:

אני מסכימה.

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט קדמי.

ניתן היום, י"ט באלול תשנ"ז (21.9.97).